

Nedėlis Laikraštis
"LIETUVA"
Išleista kas penktą dieną Chicago, Ill.
Prenumerata ant metų:
Amerikiečiai \$2.00
Užsienietis \$3.00
Užsienietis "Lietuvą" reikia draugai
ir pennerius priimti. Prieš išsiųsdami pa-
siųs adresą ir pavardę.
A. OLSZEWSKIS,
224 33rd St., Chicago, Ill.
Sub-Station No. 60.

The Lithuanian Weekly
"LIETUVA"
Published every Friday, at Chicago, Ill.
Executes all kind of Job Print-
ing and translating in Li-
thuanian, Polish and
English languages.
Subscription \$2.00 per year.
All communications must be addressed
A. OLSZEWSKIS,
224 33rd St., Chicago, Ill.
Sub-Station No. 60.

Politiszkos žinios.

Amerika.

Ant Filipinų nieko swarbesnio ne atsitiko, bent nieko tokio, kas rodytų, jog karė artinasi prie galo. Provincijų Cavita yra dabar didžiausias pasikėlimų pajėgos, čia sutraukė ir amerikoniški jenerolai su savo kareiviais. Muszai atsitinka bewek kas dieną tai wienoj, tai kitoj wietoj. Muszai pasibaigia pergalėjimu filipiniečių ir nustumimu jų toliaus nuo pakrančių. Bet tokios pergalės ne daug sweria ant wisos karės bėgimo, kadangi wieton pergalėto pulko atsiranda kitas, kurį teipogi reikia pergalėti. Tokiuose susitikimuose ne daug amerikonų pražūwa, bet kad susitikimai atsitinka bewek kas dieną, tai sudėjus kraują užmusztus ir paszautus, wiesgi ant galo pasirodo, kad amerikonų nuotomos ne teip wisa mažos. Kiek iszikro filipiniečiai turi ginkluotų žmonių, to nieks nežino, amerikonių jų pajėgas, iszskaitytas po wisu salų krasztus, skaito ant 40000. Rods mažas jų skaitlius turi kam nors tinkancius ginklus, bet terp jų yra keli tukstanciai su naujaisiais iszpaniszkos kariaunos wartojamais Mausero karabinais. Kaip galima numanyti, paczjoj Amerikoj, iszėjus wien prezidento partijos arba teip wadinamų imperijalistų, kitiems begalini karė su pasikėlimais jau nusibodo, ypacz kad ji daug kasztuoja, o naujos gywentojas ne atgubena. Kongreso ir senate Washington, nors rando tarnai stengiasi, kaip galėdami, apginti prezidento politiką kaslink karės ant Filipinų, apkaltina tos karės prieszus, kurie buk padrasino filipiniečius, bet wis daugiasis ir daugiasis atsiranda jos prieszus net terp paczjų republikonų. Ant surinkimo senato peretę sawaitę tuli senatoriai tiesiog apskundė prezidentą buk jis, isz baimės nužudyti sawo įtekme, isz waimės, kad nenustotu paremėj, slepia teisybę. Todėl senatoriai nutarė pareikalauti wisu dokumentų, be jokio iszėmimo, nuo prasidėjimo iszpaniszkos karės iki dabar, kas tik turi koki nors susirizimą su Filipinų saloms. Mat senatoriai pradeda neužsitikinti prezidentui ir jo ministrams, bet reikalauja wisu dokumentų, isz kurių galėtų matyti, keno kaltę, jeigu ant Filipinų užgimė karė ir ji teip ilgai traukiaisi.

Ant Kbos teipogi, rodosi, gywentojai neužganėdinti isz amerikonų waldymo. Isz pradžių rodėsi, jog paskirtas ir jeneral gubernatorius jenerolas Wood turės gywentojų užsitikėjimą, bet pasirodo, kad to ne galima teip lengwai užsiųpinti. Dabar kubiečiai jau ir ant jo skundžiasi. Ypacz nekenciamas yra Havanos kariszkas gubernatorius jenerolas Ludlow, kuris pradėjo persekioti wietinius laikraszczius teip kaip Warszawoj Gurka, uždėdamas ant jų dideles pinigiszkas baudmes.

Pietini Afrika.

Paskatinis muszai po Ladysmith buwo labai smarkus. Burai buwo užėmę wisas kalwas aplink miestą ir nuo jų smarkiai pradėjo bombarduoti. Jenerolai White wienok pasiekė kalwas wėl parvėrti. Tame muszėje anglijonai nužudė 1500 kareiwų. Nežiūrint wienok ant nustumimo burų bombardawimas wienok ne pasiliowė, anglijonai ant burų szuwų ne gali nė atstiepti, kadangi patrojų turi ne daug, reikia juos czedyti. Terp apgultos

angliszkos kariaunos pradėjo smarkiai siausti ligos, kas dieną mirszta po kelis kareiwus, o skaitlių serganczių wienome tik lazarietė paduoda ant 2800 kareiwų. Pagal priwatiszką atėjusį i Autwerpen telegramą, dabar burai užėmė kalwas aplink Ladysmith ir nusuntė anglijonams reikalawimą, idant pasiduotu. Nežinia wienok tikrai, ar tai yra naujas kalwų užėmimas, ar telegramas kalba apie pirmiaus buwusį atsikimą, kadangi diena ant telegramo ne paduota. Sawo nuotrotas laike wėrimo Ladysmith burai paduoda wos ant 150 žmonių, bet anglijonai tam nenori tikėti.

Jeneralas Buller pranesė i Londoną, kad jis su sawo pajėgomis užėmė pietinį krantą upės Tugela ir tiltas čes jo rankose; priwatiszkai gi telegramai paduoda, buk jenerolas Warren su 12000 kareiwų perėjo per upę Tugela. Nuo jo iki Ladysmith esą tik 14 mylių, bet keturius mylius nuo jo pajėgų, tarpe ano miesto yra didelės burų pajėgos, jos stowi ant sudrutyto apkasais kalwų. Paskutiniuose laikuose siautė čia smarkios audros ir lytus, nuo ko upės užtino, keliai teip pagedo, kad kanuolės sunku iszwežti, grabės pasilepimui kareiwų nuo szuwų prispildė wadens. Paskui jau nuo jenerolo Buller ne atėjo nė jokios žinios. Nežinia todėl, ar jam reikėjo apsisistoti teip, kad nieko negalėjo nuweikti, arba gal burai perkirto jo susinesimus. I Paryžiaus beržė atėjo telegramai, buk Buller liko sumusztas ir dėlto angliszkos akcijos ir popieros ant visų Europos berzių nupuolė. Patwirtinimo wienok tos žinios iki szio nėra; angliszkas randas teisinasi, kad nė jokių telegramų nuo jenerolo Buller ne gawo. Jsi-gu tokio muszio ir ne buwo, tai jis sziose dienose turi atsitiški, kadangi uždaręs mieste Ladysmith jenerolas White ne gal ilgai iszlytiesi, jeigu jam ne suteiks pagalbos, jis su 13000 kareiwų turės pasiduoti burams ir iszduoti įmies wisas ginklus. Nėra todėl abejonės, kad jenerolas Buller bandys ji iszliuosuoti isz pawojas, nežiūrint ant to, kad ir Buller gal burai sumuszi, kadangi jie čia turi dideles pajėgos; jeigu jo ne lygias anglijonams, tai ne kiek mažesnės, o stowi jie gerai sudrutytose pozicijose.

Anglijonai buwo paleidę pas-kalp, buk burų wadawas Joubert, paskutiniame muszėje po Ladysmith teip sunkiai likosi suzeistas, jog ne galės tolesnį karę daly-wauiti. Žinia ta wienok pasirodė neteisinga. Mat kas go geidžia, tokias žinias ir garsina.

Ant wakarinio karės lauko nieko swarbaus ne atsitiko. Angliszki jenerolai nė žiagnio toliaus nenužėgė. Apgultų miestų, bent swarbesnių ne nužudė, lygiai Kimberley, kaip ir Mafeking wiesgi dar anglijonų rankose. Priwatiszkai telegramai pranesza, buk jenerolas Wood jeiweržė i Oranijos republiką, bet randas tokių žinių ne gawo. Jenerolas Met-huen likosi atstatytas nuo wietos. Pasakoją, buk jis, po paskutiniam musziui, kuriame teip daug sawo kareiwų nužudė, gawo proto sumaiszimą.

Nauji karės wėdėjai, atsitiški i Afrika isz Anglijos, lordai Roberts ir Kitchener jau atkako i Cape Town ir keliauja ant muzazių lauko. Ar jiems geriaus pasiseks negu seniems, sunku įspėti. Pergalėtojas derwisų, lordas Kitchener nė turi dideles wilties. Jis sako, jog angliszka kariauna tinka wien i kares su nuožmiais, neturinciais gerų

ginklų, nė supratimo, kariauti dideliuose pulkuose nepratusi ir angliszki jenerolai ne pratę westi didelius pulkus (Kitchener pirmiaus tarnawo prancuziszkaj kariaunoj). Ką nauji angliszki wadawai įstengs nuweikti, nežilgio pamatysime. Dabar isz Anglijos siunczia jau paskutines kariaunos rezervas, liko ten tik milicija, kurios, pagal tiesas, ne galima siųsti i užmarius. Angliszkos kariaunos pietinėj Afrikoj yra dabar apie 200000, burai gi turi tik pusę to. Jų nuotrotas wienok papildio kolonistai angliszki waldybų, kurių wis daugiasis prie burų pristoją, anglijonams gi nėra isz ko papildyti plysių; ga-benti isz Anglijos arba isz kitų kolonijų kariauną ir toli ir ne paranku, kadangi ir kitos kolonijos, paliktos be kariaunos, galėtu bandyti teipogi pasikelti ir iszsi-liuosuoti isz po Anglijos jungo.

Anglijoj wisi apakaltina randą už pradėjimą karės ir nemokėjimą jos westi. Tokios karės kaltininkas, kolonijų ministeris Chamberlain, kuris pirmias widas swietui su kumszczia grumoj, dabar teip nutilo, kad apie jį wisai ne girdėt. Karalienė ant 30 d. sausio susaukė parlamentą, nuo kurio randas pareikalas 30000000 swarų sterlingų ant reikalų tolesnia karės wedomo. Jeigu wienok iki tam laikui randas nieko ne nuweiks ant karės lauko, be abejonės dabartiniams ministrams atseis nuo wietų pasitraukti.

Nesutikimai terp Wokietijos ir Anglijos už paimtus laurus ne iszdiru. Atsakymą Anglijos rando Wokietijos ministrai laiko už neužganėdinantį, nors, kaip pranesza, laiwei likosi jau paeis-ti. Wokietija tuom ne pasiga-nėdina, bet reikalauja užmokėjimo atlyginimo už sulikymą lai-wų, teipogi pažadėjimo, kad daugiasis ne bandys stabdyti Wo-kietijos prekybos su kitais krasztais.

Maskolija.

Maskolija isz Kaukazo siunczia 75000 naujų kareiwų i Kuszki, ant pats Afganistano rubedų, nors Turkestane ir Siberijoj iszli-gau chiniszkio rubedžius turi 250000 kareiwų ir paimtame nuo Chinų porte Arthuro yra jau 60000. Naujų siuntimą ir tai ant syk teip daug kariaunos teisi-na tuom, buk nori wien iszban-dyti, kaip greitai ir kiek galima pergabenti kariaunos užkaspi-zku geležinkelii. Tam wienok nieks ne tiki, idant wien ant isz-bandymo gabentu tiek kariaunos: ypacz, kad ir wadawas tos kariaunos likosi paskirtas, jis teip posgi jau atkako i Kuszki. Isz wisko matyt, jog Maskolija nori pasinaudoti isz karės Anglijos Afrikoj ir užimti Afganistano. Anglija, nors erzina Wokietiją užgrėbdama jos laiwus, su mas-koliszkais wienok to daryti ne drysta, kadangi Maskolija gal tą palaikyti už prowokawimą ir su-klubinti karę prieš Anglija Azi-joj, i kurią gana ilgai rengėsi.

Wokiszkai laikraszcziai ant pa-nawario pranesza, jau užpūlimą Maskolijos ant Anglijos Indijose. Nurodo, kad norėdama karę ap-sisargoti nuo wiskųjų sawo wi-duriuose stabdytų, pradėjo net nekenciamus lenkus glostyti, su-teikdama jiems wiskius paliuo-sawimus; iszplatino ir progra-mus mokinimo lenkiszkos kalbos mokslainėms. Mat tuom mažu paliuosawimu tikisi nors, kol traukėsi karė, turėti lenkus sawo pušėj.

Caras rengiasi įwesti Maskolijoj naują ministeriją prekybos ir iszdirbystės, kaip tai yra wisuose wakarinės Europos krasztuose; ant ministerio buwo iszdirinkęs garų buwusį Wilniaus jeneral-gubernatorių Kochanowį, bet tas ne spējo užimti ministerio urėdo, kadangi dabar pasimirė.

Prancuzija.

Prancuzija i San Domingo at-siuntė tris kariszkus laiwus po wadowyste admirolo Richards ant iszwertimo tos republikos rapdo iszmokėti atlyginimą prancuziszkams pawaldiniams, nukentėjusiems laike paskutines rewolucijos ir ant apgypmo sawo konsu-liaus. Atplaukė čia ir wienas amerikoniszkas kariszkas laiwas ant dabojimo prancuzų. Prancu-ziszkas wienok admiralas greitai susitaikė su tos republikos randu, kuris užmokėjo reikalawimą at-lyginimą, prezidentas užtikrino, kad nieks ne įžeis prancuziszkio konsuliaus. Todėl prancuziszkai laiwei sugrįžo atgal i Prancuziją.

Prancuzija, teip kaip ir Masko-lija, gubena kariauną i sawo už-jurines waldybas. Tuli laikraszcziai sako, buk maskoliszkas ran-das pertikrino prancuziszkus mi-nisterius nesibaigęti karės su An-glija, jeigu reiktu pradėti ją nors ir ne pasibaigus parodai. Nesinaudojimas dabar isz Anglijos silpnumo atėitėj galėtu atgabenti daugiasis blėdės negu Prancuzija gali laukti isz nepasiekimo pa-rodos. Rodosi wienok, kad Prancuzija nė nori isikinklioti i karę, kol paroda ne pasibaigs.

Isz Lietuwos.

Alaus, mielų ir spirito dirbtuwės Panewėžj.

Maskoliszkų ministerij komi-tetas užwirtino įstatus naujos akcijonieriszkos draugystės I. I. Montwilio, kuri parengs mieste Panewėžj dideles alaus ir spirito leidinyces, ir jo iszwaliny-cias ir mielų dirbtuwes, teipogi garinį malūną. Kapitalas kompanijos yra 600000 rublių. Už tuos pinigus, rodosi, galima pastatyti pusėtias dirbtuwes.

Arbatnyczios Lietuwoj.

Įwėdus monopolij, su prisidėji-mu rando, pradėjo rengti mas-koliszkas arbatnyczias Lietuwoj, kurios per sawo tyčia žmonėms parengtas skaitinyces yra mas-kolystės tiadais; tokiose arbatny-ciose ne patikiai nė lietuviszko laikraszczio, nė knigos, yra wien maskoliszki, iszgirianti carpalai-kį ir prawoslawiją raszai. Arbatnyczij wiesoj Lietuwoj teip wa-dinami, tolesdanti isz popų ir maskoliszkų urėdnųjų, blaiwystės komitetai parengė isz wiso 140. Ant musų laimės, tą maskoliszkų arbatnyczijų mažiasiai yra Kau-no gub., nes tik 6.

Suželimas žieminių jawų.

Pagal maskoliszkos žemdarby-tės ministerijos surinktas žinias, suželimas jawų Lietuwoj pasiro-do sziteip: Wilniaus gubernijoj plotai žieminiams jawais užėti yra bewek toki jau kaip pernai, i kurių gana ilgai rengėsi.

Widutinės mokslainės Lietuwoj dabar ir seniaus.

Kad maskoliszkas randas sten-giasi isz wisu pajėgų stabdyti Lie-tuwų žmonių apszwietimą, geriausiai parodo tas, kad skaitlius mokslainių čia dabar mažėnisi

negu buwo prie lenkų waldymo; ypacz sumažėjo skaitlius augsz-tesnių mokslainių. Caras Mikalo-guburnatorių Kochanowį, bet tas ne spējo užimti ministerio urėdo, kadangi dabar pasimirė.

Surinkimai jawų už pe-reits metus.

Pagal surinktas maskoliszkos žemdarbystės ministerijos žinias, užderėjimas jawų perėitį metą Lietuwoj buwo mažesnis negu už-perėitį metą, geresnis užderėji-mas buwo wien juodžemio juos-toj ir rytinėse Maskolijos guber-nijose. Menkas užderėjimas perėitį metą Lietuwoj, Latwioj, Mažrusioj buwo nuo didelių ly-tų pawasario ir pjowimo jawų laike. Lytus laike pjūtės daugelyj wietų sudaigino bujau-mus jawus warpose. Pagal minis-terijos surinktas žinias žieminiams jawais Lietuwoj užėtas buwo plotas 2918000 desiatinų; surin-ko gi žieminių jawų 119738000 pudų; po wasarojais buwo 2313000 desiatinų, surinko gi 88498000 pudų. Latwioj po žie-miniais jawais buwo užimta 384000 desiatinų, surinko gi 22061000 pudų; po wasarojais buwo 599000 desiatinų, surinko gi 28096000 pudų. Lenkioj po žieminiams jawais buwo 2231000 desiatinų, surinko gi 133557000 pudų; po wasarojais buwo 1515000 desiatinų, surinko gi 83979000 pudų.

Naujas wirszininkas katalikiszkų bažnyčių Mas-kolijoj.

Laikraszcziai pranesza, kad popiežius sutiko paskirti, wieton pasimirusio archiepusko Koz-lowskio, ant wirsziniko wisy ka-talikiszkų bažnyčių Maskolijoj wyskupą Kłopotowskį, kurisai, žinoma, bus pakeltas i archiepus-kumus. Klausimas tas ant popie-žiaus dwaro buwo jau perkrati-nėjamas ir nuspręstas. Popiežiaus nusprendimui nepriesztarus maskoliszkas randas, kadangi jis pats wyskupą Kłopotowskį per-statė kaip sawo kandidata.

Mechaniszkaitechniszka mokslainė Baltstogėj.

Baltstogėj (Bialostokė), Grod-no gub., nori parengti naują me-chaniszkai-techniszką mokslainę, kokia čia pasirodo labai reika-linga, kadangi isz wisu Lietuwos miestų Baltstogėj yra daugiausiai fabrikų. Užstoją po praszai-lintam Sergiejewskui naujas Wil-niaus mokslinio apskriczio už-wėžtojas Popow renia tą užma-nymą ir pats atsiliepė i apszwie-timo ministeriją su nurodymu reikaloti tokios mokslainės ir pra-zuo atsakancijos pinigiszkos paszelpos miestui ant to mierio.

Caro apdowanotas ku-nigas.

Ant perstatymo widurių mi-nisterijos, caras teikėsi apdowanoti aukšniui žiedu su deimantais katalikiszkio tikėjimo mokinčioj Wilniaus augsztesnio moteriszkio instituto, kunigą Juozą Olechno. Ne už gerų, turbūt, szitasai kunig-s gawo tokią dawaną nuo caro ir tai dar ne per protekiją ap-dawo ministerijos, kurisai priklausio mokslainės, bet ant perstatymo widurių ministerijos, kurisai priklausio policija ir wisi sznipukai.

Gaisrai.

18 d. gruodžio Wilniuje siautė didelis gaisras, kurisai isz-nai-kino Deweltowo pardawinyczias telpancias namuose Globus kom-panijos. Blėdį ugnies padarytą minėtose pardawinycziose skaito ant 18000 rublių. Blėdys padary-tos namams dar ne apskaitytos, bet jas teipogi galima skaityti ant poros tukstanczių rublių.

Užmuszė darbininką.

Prie taisymo senų namų Pa-neso, ant Wokiszkos ulyczios Wilniuje, darbininkai kasė žemę pamatams. Tuom tarpu nugru-wo didelis akmens szmotas, ma-to-mai nuo pamatų senias buwusių namų, ant darbininko Wilczinskio ir užmuszė jį ant wietos.

Paaiszkinimas senato.

Peterburgo senatos paaiszki-no, kad kaslink miestų paszelpos ant užlaikymo parapijinių mokslai-nių Lietuwos miestuose, tai tik tokią paszelpą galima priskirti prie priwerstingų miestų iszdawimų, kurių užgry wisos luopos gywentojų; paszelpos gi užgirtos wienos tik luomos, nors ją už-twirtintų gubernatoriai, nagali-ma miestams pristieiti kaipo pri-werstingą mokesį. Tasai iszai-zki-nimas atims bent maskoliszkėm diejatėliams progą priwerstina-ti wersti miestus mokėti paszelpą wisokioms popų rengiamoms Lie-tuwų stacziatikiszkoms mokslai-nėms.

Kalwystės, sliesorystės ir windinykstės mokslainės Wilniuje.

Užwėžtojas Wilniaus mok-slinio apskriczio užmanė pa-rengti mieste specialiszkas mok-slaines: kalwystės, sliesorystės, staliorystės ir windinykstės. Užwėžtojas žada iszreikalauti nuo ministerijos daleidimą ir dalį pinigų ant užlaikymo mokslai-nių, jeigu miestas apsiims primo-kėti kitą dalį. Nuo miesto užwė-žtojas reikalauja po 750 rublių ant metų, kuriuos tai pinigūs miestas be abejonės paskirs, o to-kiu budu ir mokslainės gal ir bus parengtos. Mokslinio apskriczio užwėžtojas ketina jas parengti prie užwirtintos jau rando, ati-daromos nuo pradžios szų metų chemiszkai-techniszkos mokslai-nės. Specialiszkose mokslainėse, o tame ir amatų, kalba jau ne tiek sweria kaip pradinėj; nors naujai rengiamoj mokslainėj mo-kytu maskoliszkai, bet tegul isz-mokys amatų, ir isz to žmonės turės naudą. Apart amatų szito-je naujai rengiamoje mokslainėje mokys ir pieszimo.

Daug ne sweikų gywulių.

Lapkriczio mėnesoj Wilniaus pjowinycziose papjowė ant mai-s-to gywentojams 3043 jauczius, awių ir kitokių mažesnių gywulių 1995, kiaulių 1891. Isz to skaitliaus papjautų gywulių didelis nuoszmintis pasirodė ne sweikų ir pardawinėti jų mėš už-draudė sweikatos užwėzda, idant apsaugoti gywentojus nuo ligų. Daugiausiai gywulių buwo džio-wos apimty, nes 122; kitokioms ligoms apimty buwo 544. Taigi isz papjautų gywulių labai dide-lis nuoszmincio mėsa ne tiko ant walgio.

Jawų prekės.

Perėitį sawaitę už lietuwiszkus jawus mokėjo Wilniuje: už pudą rugių 75 kap., awių 55—65 kap., grikių 75—80 kap. Pu-das sudyto swiesto 11 rubl. 75 priklausio mokslainės, bet ant perstatymo widurių ministerijos, kurisai priklausio policija ir wisi sznipukai.

gių 70—75 kap.; drėgni daug pigiaus. Kwiečiai 85 kap. Awiz-os paprastos 54—60 kap., geres-nės 61—65 kap., geriausios 66—70 kap. Griakai 80 kap.; grikių kruopos 115—116 kap. Žirniai 76—78 kap. Linų sėmens 143—146 kap. Kanapių sėmens 130 kap. Kwietinės klynės smulkios 54 kap., widutinės 55—58 kap., stambios 59—61 kap.

Žemiszki naczelnikai Lie-tuwų.

Maskolijoj wieszpatystės rodoj dabar perkratineja klausimą i wedimo teip wadinamų žemiszkių naczelnikų lietuwiszkose guber-nijose (iszėjus Suwalkų guber-nijos). Kaip tą klausimą iszrisz wieszpatystės roda, mums wis-tiek. Randas juk ne daleis žmo-nių balsais rinkti tokias ypatas, kurios isztikro galėtu ką gero musų krasztui padaryti; rando gi paskirti maskoliszki sznipukai, žinoma, nė ne norės nieko gero daryti, toki bus tik nauja sunkeny-bė musų krasztui, kadangi žmo-nėms atseis sawo kasztas užlai-kyti rando sznipukus.

NAUJI ISZRADIMAI.

Wokietijoj dabar pradėjo lieti warpus isz gryno plieno, ku-rių balas pasirodo ne niekiesni, kaip wisy gražiausiai skamban-čių warpų kur nors esanczių, nu-lietų isz sumai-zymo wiskųjų me-talių, koki daug daugiasis kasztuo-ja negu plieniniai. Iki szio tikėjo, jog gražų skambėjimą warpas priduođa sidabras, chinuose gi, no-rėdami turėti warpus gražiai skambancius, liejant juos, i su-tarpintų metalų pridėda sutar-pinto stiklo. Isz tirinėjimo wienok wokiszkų mokslinczių pasirodė, kad tie wisi pridėjimai ne turi į-tekmes ant skambėjimo warpų, kad ant jų nuliejimo užtenka plieno.

Lenkiszki laikraszcziai wėl reklamuoja iszradimas sawo wien-tauczio buwusio Galicijoj Szczepaniko. Wienas isz tokių iszradimų esan-ti prietaisia, su kurios pagelba wienu kartu keliose, nors labai toli butu wiena nuo kitos, wietose galima ant syk spaudinti tą patį laikraszį ar knigą. Ant ko re-misi wienok tas iszradimas, reklamuojanti tą laikraszcziai ne paduoda.

Kitas swarbus iszradimas to paskutiniuose laikuose pugar-ėjusio lenkiszko iszradėjo — esanti prietaisia, su kurios pagalba isz tolo galima padegti wiskias eksplo-duojancias medegas. Su ta prie-taisia, kaip sako, karės laike, pasi-slėpęs kur žmogus, isz tolo galės isznaikyti prieszų paroko krautu-tawes, bombas, patronas, net ka-riszkus laiwus, jeigu ant jų bus eksploduojancios kokios nors me-degos, kaip antai: torpėdos, pa-rakas, dinamitas, lyditė ir tt. Tokiu budu prieszai, netekę amu-nicijos, ne galėtu wisai karę wesi ir butu pergaltais tos pa-sės, kuri turėtų Szczepaniko isz-rastas prietaisas. Čia wienok ne reikia užmirzti, kad lenkai sawo laikraszcziuose, ant iszgyrimo sa-wo wientauczių, dar tankiaus ne-gu amerikonių, griebiasi hambu-go, moka girti net ne esanczius sawo wientauczių iszradimus, tikėdami, kad wiesgi atsiras toki, kurie patikės reklamawimams ir tokiu budu pakils lenkų garbė.

Mieste Frankfurt, Wokietijoj, kareiwiszkos waldžios atliko bandawones su naujai iszrasztu pa-raku, kurisai prie szuwų neisz-duoda nė dūmų, nė balso. Prie bandawonių buwo, apart wokiszkų kareiwiszkų waldžų, teipogi prancuziszkos kareiszkos laiw-nės agentas ir amerikoniszkas konsulus. Naujas parakas turi 10 kartų didesnę pajėgą negu da-bar kur nors wartojamas bedu-minis parakas; taigi isz jo pasinau-dojant ir szwialiui sieks toliau. Bandawonės wienok ne su wieu buwo užganėdinancios.

Isz Amerikos.

Bažnyčių statistika.

Ant 75 milijonų Amerikos gyventojų pereinuo metuose 27710004 prigulėjo prie parapijų, taigi vos trečdalis gyventojų. Nuo 1890—1899m. skaitlis parapijų pasididino vos ant 1%, užtai skaitlis kunigų pasikėlė ant 3%. Kunigų wisokių tikėjimų yra dabar 153900 arba 1 kunigas ant 179 parapijų arba teip daug, kaip Europoj niekur nėra. Bažnyčių pereinuo metuose 187803, arba wiena bažnyčia bewiek ant to paties parapijų skaitliaus. Kadangi wienok yra parapijos turincios tukstancius parapijų, tai isz to matyt, kad yra ir parapijos su kelioms desimtimis parapijų. Kaslink parapijų, daugiausiai jų turi katalikizmas tikėjimas, nes 8466301, arba ant 51123 daugiausia negu 1898m.; toliau eina metodistai su 5809516 parapijų, baptistai su 443628, luteronai su 1577780, presbiterijai su 1560847. Kaslink gi bažnyčių ir kunigų, tai tas pasirodo szteip: katalikizmo bažnyčių Suwienytose Walstijose pernai buvo 11144, kunigų gi 11594; metodistų 36424, bažnyčių ir 54033 kunigai; baptistų 33088 bažnyčių ir 40791 kunigų, luteronų 6685 bažnyčių ir 10991 kunigas, presbiterijon 12073 bažnyčių ir 14331 kunigas. Wertė wisu bažnyčių iszskaityta ant 750000000; yra tai szimtinė dalis privatizkos mokancijos mokesčius sawasties. Kaslink atskirų szteip, tai Naujas Meksikas ir Arizona yra ktal-kizski. Turtingiausios bažnyčios yra metodistų, potom katalikizkos, toliau presbiterijonizkos ir episkopalizkos. Didesniuose miestuose, iszėjus wien Philadelphij, katalikai turi werciausia bažnyčios sawastis. Philadelphijoj gi kaslink to presbiterijonai stowi ant pirmos wietos, mažesniuose gi miestuose puikesnės yra protestonizskų tikėjimų bažnyčios negu katalikizkos.

Geras radinys.

ENGLISH, IND. Užwėžėjotas czianyszcio English hotelio, John Pankey, užėję į wieną tuszciją hotelio kambary, rado paliktą knygą woksizkoj kalboj. Apie protestantizmą ir katalikystę ir jų įtekę ir nuopelnus prieš Europos civilizaciją. Pankey, wartydamas lapus knygų, rado tarp jų keturis banknotus po \$100, wieną \$50 ir du po \$1000. Kaip minėta knygą į hotelį pateko, kas ją su tais pinigais ir kada čia paliko, nieks nežino.

Explozija garinio katilo.

DUBUQUE, IOWA. Becho muilo dirbtuwėse atsitiko garinio katilo eksplozija, kurios dirbtuwės trioba likosi isz dalies sugriauta. Prie to maszinistas likosi užmūstas, wienas gi darbininkas mirtinai apkultas.

Susidauzė laivas.

Newfundlando pakrantės wilnys užmetė didelį nežinomo darwardo garlaivį, kaip spėja, pasazierinį, ant uolų St. Marys Bay. Garlaivys pusiau nugrimzdo; užpakalinė jo dalis dega. Kaip užtėmyjo nuo kranto, dalį žmonių susirinkusių ant wirszutinių laivo lubų nuplovė wilnys, bet matyt jų dar diktai ant pryzakinio laivo galo. Kadangi prie walczių negalima prieiti, tai be abejonės maža žmonių dalelė įstengs prisigriebti kranto, iki kuriam yra 5 mylios. Skęstantiems nuo kranto ne galima pagelbėti.

Sniego darganos.

EL PASO, TEX. Sacramento kalnuose, 150 mylių nuo čia, siautė baisus sniego pustymai, prie ko tukstanciniai besigancazių galvijų ir daug pieninių prauwu; daugelio žmonių dar truksta, su jais nežinia, kas atsitiko.

Izgabenimas Amerikos produktų.

Pagal pagarsintą statistiską biuro žinias, gruodžio mėnesį Amerika iszgabeno į swetimus kraztus sawo produktų: jawų ir miltų už \$19148230, arba ant \$12500000 mažiau negu gruodžio mėnesį 1898m.; galvijų ir kiau-

šley, pras, už milijonų darbu dirbtuwėse New Jersey Central geležinkelio. Gaus čia darba 850 darbininkų.

WILKESBARRE, PA. Darbininkų Wyoming Valley Loco Co. pakėlė sztraiką. Reikalauja jos pakėlimo už darbą užmokesnio.

CHICAGO, ILL. Sztraikas czianyszczių pianų darbininkų pasibaigė; darbininkai susitaikė su dirbtuwų sawininkais ir sugrįžo prie darbo.

SHAMOKIN, PA. Prie Kleary Ridge rengia naują anglių szafą. Bus čia parengtas naujas brekeris, prie kurio gaus darbą 600 darbininkų.

MINNEAPOLIS, MIN. Neuzilgio prasidės darbai prie dirbimo naujos geležinkelio linijos nuo Clear Lake į Fertile, Ia. Dabar inžinieriai ženkliną wietas, kur turės bėgti tasai naujas geležinkelis.

American Woolen Co., kuri turi dirbtuwes wisokiuose sztuose, wisiems darbininkams, kurių szitos kompanijos dirbtuwėse yra 40000, pakėlė užmokesnį ant 10%.

JANESVILLE, Wis. Czianyszczių martszinkinių dirbtuwėse, jų sawininkai praszalino nuo darbo 20 darbininkų už tai, buk jos kalba per daug prie darbo ir gadina kitas darbininkes.

GRAND RAPIDS, MICH. 1000 darbininkų gaus szį žiemą darbą prie skalymo ledo. Kompanija tuom užsimanti priims prie darbo tokius darbininkus, kurie jau prie to yra dirbę. Užmokesnis po 75c. — \$1.50 ant dienos.

KENOSHA, Wis. Czianyszczių Chicago & Rockford Hose Co. nuo ateinančių metų nusprendė, ant paprasto užmokesnio, paskirti darbininkams dalį pelno už iszdirbtus ir parduotus iszdirbimus.

BUFFALO, N. Y. Ketina iszplatinti Erie kanalą teip, kad isz New Yorko galėtų į aerą plaukti dideli oceaniniai laivai. Ant to paskiria net 60000000 doliarų. Darbus ketina dar szį metų pradėti.

BROOKLYN, N. Y. Czianyszczių sztriktarių kompanija praszalino 2000 konduktorių, kurie laike straiko buvo priimti kaip scabsai. Mat scabsų nekenczia lygiai darbininkai, kaip ir darbdaivai.

Pagal Duno Co surinktas žinias, pirmą sawaitę szį metų Amerikos dirbtuwėse darbai ejo gerai, ant prekybos teipogi ne galima skystiesi, nors ji buvo mažesnė negu paskutinę sawaitę pareitų metų. Toks wienok lyg apsitofimas darbų ir prekybos buva pradžioj kiekwieno meto. Nuobankrutinimų pereinuo sawaitę ant wiso ploto Suwienytų Wieszpatyszczių buvo 214, pereinuo gi metų per tą paciją sawaitę buvo jų 316 arba 44 daugiausia; Kanadoj nuobankrutinimų buvo szį metų 25, pernai gi 24. Iszwežimais produktų swetur sawaitę, ypac pasimažino iszwežimas medwilenės. Isz iszdirbimų žymiausiai pasimažino, suliginant su paskutinėmis pereinuo metų sawaitėmis, iszdirbimai isz plieno ir geležies.

NEW YORK. Siautė čia didelis gaisras. Sudegė didžiulė ant penkių lubų trioba pn. 308—310 ant W. 59 str. Prie gesinimo 40 ugnagesių pusiau užtroško nuo dūmų ir juos reikėjo isznešti laukan isz degancios triobos.

COLORADO SPRINGS, COL. Iszdegė čia 12 d. sausio wisa biznesinė miesto dalis. Ugnis užgimė pirmiausiai Mayo drabužių pardawinyčioj ir su neiszasakytu greitu suisplatino į wisas puses. Blėdį ugnies padaryta szkaito ant \$200000.

DENVER, COL. Sadegė maszinų wostatoti czianyszczių Davis Iron Works Co. dirbtuwų. Blėdį ugnies padaryta szkaito ant \$150000.

ISZ Lietuwiszku dirwu.

Pasiskundimas.

Asz, gywendamas kelis metus Amerikoje, priziūrėjau ir pats datyriau, kad geram, gero geidzianciam, ne kaltam daug daugiausia reikia nukęsti negu kaltam. Ne kartą girdėjau kalbant, kad Maskolijoj žmonės kwaili, todėl ten juos skriaudžia, kas tik nori; bet ar Amerikoje lietuwiai atsizmėgė kokioms gudrystėms? Daugumas jų uždirtus centus nesza į salonus ir apmains ant alaus stiklo, už tą apturi sunkią galwą. Isz to kartais iszeina daug piktuomo: užtojus sztraikams, girtuokliams reikia daugiausia wargo nukęsti, kadangi jie nieko neturi užsiczėdyje. Žmogus pripratus prie salūnų ne nuweiks nieko gero, kadangi wisas jo apszwietimas ir mislys ne gal nuo salūno atsikreipti; toki ne nori skaityti naudingų laikraszczių

ir knygų (asz čia ne kalbu apie tuos, kurie su miera iszszigeria). Jeigu asz, patekęs į draugystę gerųjų, ne seku girtuoklių pėdoms, szalnuosi nuo salūnų, skaitau laikraszczius ir knygas, tai manę niekina, prawardziuoja, nors niekam kello neužtoju, niekam pikto ne darau; rodo ant menės pirsztais, prawardziuoja, lyg kad bucziau penkių centų ne wertas; jeigu imanytu, szaukszte wandens paskandytu, arba pirsztais nudurtu, bet kad nieko ne gali padaryti, užtai dar labiau ant manęs pyksta. Nors asz esu jų paniekintas, bet man Dievas padeda, wisur man sekasi geriaus, negu girtuokliawantiems wientaucziams. Tie mat ir ušgero pasiwedimo pawydi ir užtai pyksta, stengiasi kenkti, piktdžiūia, pramano wisokias kaltes, pats kalti budami. Bet ir tuom man nieko ne gali padaryti, neįstengia priwersti, kad asz į tokių jau girtuoklių, nuslurusių wargę pawirszciau, kaip ir jie. Ar gerai, ar blogai, jie norėtu, kad asz jų pėdoms waiszcziocziaw, kad asz jų pawieklą sekcziau. Bet asz nepasiduodu, praszau, kad Dievas saugotu nuo pikto jo praszau, kad suteiktų man kantrybę ant pakėlimo wisų jų persekiojimų, kuriuos atseina man kęsti nuo girtuoklių ir tamsumų. Priežodis suko: kas kitam duobę kasa, tas pats į ją įpuola, kas kitam pawydi pasisekimo, tas pats nieko neturi. Nežiūrint ant persekiojimų wientauczų, Dievas man padeda, o persekiojimai wargę kenczia. Sunku man wienam kęsti tuos wisus sandraugų persekiojimus, bet tikuos, kad persekiojotai wientaucziai ant galo pats praręgs, supras, jog ne asz esu kaltas, jeigu jiems nesisėka, bet jie patys; supras, jog wisa paslapsti geresnio mano pasiwedimo guli tame, jog asz ne teip gywenu kaip jie, o tą supratę, gal paliaus werte manę sekti jų pėdoms, bet pradės sekti mano pawieklą: wieton sėdėti salūnuose ir ten praleisti paskutinius centus, gal isziszraszys geresnius laikraszczius ir knygas. ant jų skaitymo namieje praleis laiką. Tsyk, wieton niekinti, pradės manę guodoti, o ir jiems wisas seksis geriaus.

Wisų nekencziamas.

ISZ Orange Valley, N. J.

Sztraikas darbininkų czianyszczių Bergo skrybėlių dirbtuwėse dar nepasibaigė. Pirmiaus praezėme, kad kompanija nori taikytiesi su darbininkais ant tokių iszlygų: kad unija priimtu 6 foremanus ir 30 scabsų; bet unija ant to nepristojė, kadangi į ją priguli užtektinai darbininkų, tai nėra reikalo imti scabsų; tuo foremanų gi pareikalavo po \$150. Ant to kompanija nesutiko, todėl sztraikas traukiasi toliau. Sztraikieriai gauna sawo benefitą, wisi dirbant ant jų moka po 3c. nuo kiekwieno uždirtu doliaro. Ne wienam dirbančiam atseina ant sztraikierių suszelpimo mokėti po \$2 ir daugiau ant mėnesio. Komitetas, kaip stowėjo teip ir tebestowi ant gatvių. Dabar unija pradėjo tarybas su skrybėlių pardawinyčiams, kad jos neimty ant pardawimo skrybėlių iszdirbtų tose dirbtuwėse, kur dirba scabsai. Maža wienok wiliis ant tokio susitarimo. Darbininkų kompanijai dabar ne truksta, kadangi suwaziawo čia užtektinai scabsų. Musizskų iki sziole, buvo matyt, bet dabar atwaziawo isz Newarko du lietuwai scabsauti. Saugokitės broliai, nes kaip sugrįž prie darbo senieji darbininkai, jums atseis isz čia szalyn kraustytiesi, už scabsawimą ne priims į darbą nė kitos dirbtuwės.

J. S. Zoromskis.

ISZ Masachusetso.

Szteto Masachusetso lietuwiai sutwėrė naują lietuwiszko draugystę po wardu Simano Daukan- to Draugystę. Isz syk į ją prisirasė 13 sanarių. Į wirszinkius naujai susitwėrusios draugystės likosi iszrinkti szitie wyrai: pirmas — Jonas Žwairaitis; idininkas — Wincas Petkunas; raszinku — Jonas Ruilnaitis; twarkos dabotojas — Jonas Jarszewyczius.

Istojimo mokesčiai yra \$1, bet

mėnesinių mokeszczių nėra; sanariai nė ligoj, nė pasimirus, gauna nė jokios paszelpos. Sanariais gali būti kiekwienas lietuwys be skirtumo tikėjimo ir nuomonų, jeib tik pažada dirbti ant tautiszkos dirwos. Pinigai ant draugystės reikalų susirenka nuo prakalbų, balių, kokius ji priwalo laikyti, teipogi isz uždabry nuo lioterijų wisokių nupirkty daiktų iszleistų ant iszlaimejimo; draugystė pinigų priwalo apwersti ant tautiszko reikalų, kaip antai ant iszleidimo kokios mokalszkos knigos arba kitokių lietuwiszko raszų. Wirszinkius daugumu balsų renka kas pusmetis; jeigu ar tai sanarys, ar wirszinkai ne pildytu atsakancziai sawo prideryszčių, tokius galima iszvesti. Sanariai musų draugystės ne įjeszo mat sawo naudos už sawo triušų, bet draugystė stengsis szelpti iszleidžiančius lietuwiszkoj kalboj mokalszkas knigas bei senus ne buwusius atspauštus raszus. Per prisidėjimą prie iszleidimo knygų mes suszelpime lygiai raszinkius, kurių daugumas, dėl stokos pinigų, neįstengia iszleisti sawo raszų, teipogi ir lietuwiszkas spaustuwes; mes gi pasinaudosime wien pripažinimu, jog musų darbas ir aukos atnesz naudą musų nuwargintai, prispaustai, tamybėse skęstant ciziai tautai. Gistina būtų, kad ir kitų walstijų lietuwiai twertu panaszias lietuwiszkas draugystes. Užmanytojumi szitos musų sutwertos draugystės yra kun. A. Milukas.

Susirinkimo raszinkias, W. M. Sabonis, Lawrence, Mass.

ISZ Delray, Mich.

Mes, gywenanti mieste Delray lietuwiai sutwėrėme naują draugystę po wardu Draugystė Dro Jono Szliupo, kaip pirmo tautiszko darbininko ir budintojo lietuwijų Amerikoje. Prie naujos Draugystės isz syk prisirasė 10 sanarių, o tarp jų dvi moterys. Musų Draugystė nutarė prigulėti prie Tėwynės Myletojų Draugystės.

Mieris naujos Draugystės yra: parengti knygyną, platinti apszwietimą, nemokanczius mokyti, laikyti pamokinanczius pranešimus ir wisai stengtiesi apie apszwietimą ir jo praplatinimą tarp lietuwijų. Į tą Draugystę gali prigulėti kiekwienas be skirtumo lyties, amžiaus, tikėjimiszko ir kitokių padurių; nuo sanarių reikalaujama wien, kad turėtų lietuwiszko dwasių.

Wirszinkias Draugystės likosi iszrinkti szitie wyrai: prezidentas — M. Mockus; sekretorius — K. Gedeminas; kasierius — Andrius Sawickas; užwėžėjotai knygyno: Simanas Urbantas ir Jonas Kasewycze.

Antras Draugystės susirinkimas atsbuwo 18 d. sausio, ant kurio buwo pamokinanczius prakalbos.

Atsiszaukiamė į jus broliai iszleisotai lietuwiszko raszų ir raszinkai, gal teikšitės pawaukauti musų jaunai draugystei knygų ir rankraszczių. Už kiekwieną downą busime dėkingi, wardus aukautojų garsinsime per laikraszczius.

Draugystės sekr. Gedeminas

ISZ Brooklyn N. Y.

Wargas su musų lietuwiais. Daugumas jų uš nori prigulėti nė į jokią tautiszko draugystę. Tarp mus yra tokių, kurie, užstoja isz bedarbėms, glaudžiasi prie sawųjų, kad juos maitytu, nes esą lietuwiais, tai lietuwiai priwalo juos szelpti; bet kada toki isz wargo iszrėplioja, pakalbį jį, kad ant tautiszko reikalų ką nors pawaukautų, o iszszins, ko dar gal niekada ne girdėjai; žiūrė, kad į žandą ne gautum. Tokių Brooklyn ne truksta; yra čia ir toki, kurie isz apgundinėjimo lietuwijų biznį sau daro. Turime todėl pats sawę paklausti, ar priwalone tokius szelpti, kada juos pasiekia kokias nors nelaimės. Mums rodosi, kad mes priwalone wien tuos wientauczius szelpti, nuo kurių galime tautiszkos reikaluose sulaukti kokio nors atlyginimo už suteiktą paszelpą; szelpti gi tokius, kurie, užsiminus apie aukas ant tautiszko reikalų, rodo sugniauztą kamszczią, mes nepriwalone.

J. N. Daugmatys.

Lietuwiai dirba.

Kur tik ne žiuri, wisur matai, jog lietuwiai keliasi isz miego, pradeda dairytiesi aplink sawę ir kiek galėdami pesza nuo sawės swetimas plunksnas, kuriomis iki sziole dangtėsi ir gėrėjosi; pradeda pripažinti sawę už lietuwius. Žinoma, kaip wisame, teip ir tame labiausiai kruta — juda jaunėjie. Musų tėwynėj tarp jaunųjų plcziai pasklido tėwynės meilė ir karzatas prisirizimas prie raszų prigimtoj kalboj, už ką daug brolių pateko į tamsius kalinius, bet jie nepasiduoda sawo kankytojams: nors wienus isztremia į gilumą Maskolijos, į tų wietą kiti stoji ir sėja naujos dwasios sėklą. Malonu girdėti, kad musų wyrai, kaip europiečiai teip ir amerikiečiai, nežiuri daugiau ant iszjuokimų ir žnaių lietuwystės priszų. Gaila wien, kad tie, kurie labiausiai turėtų palaikyti tautiszkus darbus ir wienybę tarp lietuwijų, tampa jų priszinkiais, ardytojais wienybės ir sutikimo. Damijonaitis.

Ir Būbnis nusudytas.

Postvilliję k tik pasibaigė prowa swarbiausio kaltiniko užmūszimo Rutkausko. Sudas ir szietė rado kaltu žmogžudystės pirmo skytūwio ir be abejonės siys ant kartuwijų. Kaip stowi dalykai su pirmiaus nusudytais, ar jiems pasiseks iszderėti antrą prową, dar wis nežinia. Mums rodosi, kad 10 žmonių, nors ir kaszin kaip norėtu, ne gali wisi užmūszti wieno, kadangi prie sudawimų ne gali wisi patilpti. Taigi čia, rodosi, ne gali but wisi lygiai kaltais.

Tėwynė.

Susiwenijimo organas „Tėwynė“ nuo szų naujų metų pradėjo iszledinėti kas sawaitę. Pirmas num. knigos formoj, tik mažesniu negu seniaus buwo formato, jau iszėjo; telpa jame, apart „Susiwenijimo“ reikalų, du platinesis straipsniai: Apie twėrmąsi lietuwiszko parapijų Amerikoje ir Apie senovės lietuwius.

Atsakymas Daugkenczini.

Neseniai „Lietuvoj“ patilpo korespondencija isz Waterburio p. Daugkenczo. Raszėjas sako, kad Waterburyje yra 10 lietuwiszko karczėmų, bet užtai nėra čia kam nors tikusio knygyno. Buwo čia, sako korespondentas, knygynas „Susiw.“ kuopos, bet jo ne liko nė ženklo; teipogi Politiszko Klubo liko tik keli „Saulės“ iszleidimai. Tas wienok ne teisybė. Klubo knygynas sunyko tik isz dalies, bet jame pasilikio ne „Saulė“ iszleidimai (nežinau, ar toki buwo), bet „Garso“, „Kardo“, „Auszros“ ir „Lietuvos“. Paskutinių dwiejų, teisybė, isznyko tuli swarbesni iszleidimai, bet ne wisi. Politiszkas Klubas likos teip sureformuotas, pastatytas ant twirtesnio pamato, stowi twirciaus medegiskai; dabar girdė, kad rengiasi knygyną papildyti ir parsztraukti wisas lietuwiszkus iszleidimus bei kelis angliszkus laikraszczius. „Susiwenijimo“ kuopos knygynas po sziai dienai yra czielos, daugiaus knygų jame niekada ne buwo. Taigi p. Daugkentyss wisi neteisėdai mus pažemino. Daliaus p. Daugkentyss rugoja, kad waterburiečiai neraszpėja žinių ir laikraszczius apie wisokius apszreiszczius, jeigu gywenime, todėl gal laiko juos už mieganczius. Tas wienok ne teip yra: waterburiečiai ne miega, tarp jų gywuoja nauja dwasia, nors čia stokuoja prakilnių agitatorių. Kaslink ragėjimo, kad laikraszcziuose ne buwo teisingų apraszų atsbuwo čia „Susiwenijimo“ seim. galima atsakyti, kad užtai ne waterburiečiai kalti. Ant seimo weik wisai ne buwo swietiszkos inteligencijos, galima sakyti, buwo wien kunigai. Tų wienok seniai atsbuwsusių atsitikimų n antryse, kadangi užsiminti laikraszcziui perkratėjimu atsitikimų buwsusių keli mėnesiai atgal ne pritinka; apraszinėti juos reikėjo tuojau po seimui, o ne kelti kaip naują atsitikimą po kelių mėnesių tylyjimo.

Pius B. Inca.

Isz wisur.

|| Mieste Adelaidoj, pietinėj Australijoj, apszreiszczių azijatizskas maras.

|| Mieste Lanter, Austrijoj, usidegusiuose namuose sudegė 5 žmogystos.

|| Kastynėse Gross Raschen užsidegė szaftas. Prie to sudegė ir 12 darbininkų.

|| Lublino gubernijoj iszdegė didelis kaimas Jakutow. Laike to gaisro 20 žmonių likosi mirtinai apkulti.

|| Neuhause, Czekijoj, baisi sniego dargana užklupo grįtančius isz mokslinės waikus, isz kurių 13 suszalo.

|| Londone ir kituose Anglijos miestuose smarkiai siauczia influenza arba gripa, ypac tarp didžtarczų ir aristokratų.

|| Mieste Bordeaux, Prancuzijoj, wienuose namuose eksplozawo dinamitas; prie to 10 namų gyventojų likosi užmūszty.

|| Maras mieste Bombay pradeda siausti wėl smarkiaus, dabar mirszta widutinizskai po 376 žmones, nors buwo sumažėję iki 75 mirszčių ant dienos.

|| Netoli Bruxelles, Belgijoj, bėgantis isz Peterburgo (Maskolijoj) greitais traukis iszszoko isz relių ir susidauzė: Prie to kelios deszimty žmonių tapo sužeistų.

|| Ant salos Sumatros (pietinėj Azijoj) provincijoj Palabong siautė baisus žemės drebėjimas, kurie iszgriwė 14 kaimų; prie to 19 cziabuwijų likosi užmūszty.

|| Rytinėj Maskolijoj, paupiuose Wolgso, dega estapi. Iszdegė jau daug ant jų esančių kaimų. Kaip apskaito, iki sziole jau ugnyje prauwo 90 žmonių.

|| Mieste Tarnopoluje, Galicijoj, suėmė žydą Barnelį Gmbergą, amerikanzką ukęs. Skundžia ji už prekiawimą jaunoms merginoms, kurias buk jis rupino į Amerikos paleistuwius namus.

|| Oceanijoj, ant salų Admaricijos, cziabuwiai papjowė kapitoną ir 15 jurininkų laiwą „Romanija“, kuriai atkako čia su taworais isz Naujos Pietinės Walijos. Tik trims waikeams pasisekė isztrukti.

|| Užsidegė kastynės „Konstantin“ ne toli Bochum, Westfalijoj, Prusuose. Kastynių inspektorij ir 30 darbininkų isztraukė pusiau užtroškusius; truksta dar 10 darbininkų, kurie, turbūt, užtroško ir sudegė degancios olose.

|| Kaime Ogizowka, Gorchow paw. Niżnopolowogorodgub. jaunas waikeas, parėjęs girtas isz karczėmos, su kirwii į szmokus sukapojo sawo motiną, pāczis ir kris brolius. Žmogžudys isz syk pabėgo, bet į porą dienų ji suėmė.

|| Uraliszkoj Kazokų žemėj, rytinėj Maskolijoj, baisios wėtros labai daug blėdies ir nelaimių pridirbo. Aplinkinės teip wadinamos Ziljoj Kossy wėtros iszgriwė su wisu daug kaimų. Prie to prauwo labai daug žmonių, bet tikro prauwsučių skaitliaus nežino; sužeistus szkaito szimtais.

|| Ryme, kriminalizskas sudas nusprendė ant keturų metų kalėjimo sunų buwsio kelis kartus Italijos ministerij prezidentu, Luigij Crispi ir tai už paprastą wagystą. Tasai aristokratas wagičius, drauge su dwiem tokiomis jau draugais, mat pawogę aukštesnį deimantines granas grafinės Calleri ir juos pardawė.

|| Skaitlius iszeiwųjų keliawusių pereinuo metų per Hamburgą ir Bremeną į użmarius pasiekė 145000 žmonių, kuriame tai skaltiliue wokieczų buwo tik 19540, kiti gi wisi buwo kitų kraztų iszeiwiai; tokių daugiausiai buwo isz Austrijos ir Maskolijos. Skaitlius iszeiwųjų keliawusių per tuos woksizkus portus 1898m. siekė tik 100368.

Prancūzijos pakrantėse siautė smarki vėtra, kurios nematant nelaimių pridribo. Diktai mažesnių laivelių susidaužė ir ne mažai žmonių prigrėdė laike ty vėtrų. Ties Boulogne pasenkdo žvejų laivas, o su juom prigrėdė 9 žmonės. Netoli Cherbourg pasenkdo laivas "Jeanne Eugene", prie to prigrėdė 5 jorininkai. Vėtra siautė ir Terpzininių jurių pakrantėse.

Mieste Nachod, Čekijoje, prapuolė tarnavusi pas turtingų popieros prekę žydą Cohną jau na krikščioniška mergina. Iš to pakilo didelis riksmas tarp krikščionių, kurie nužudi žydus, buk jie minėta mergina papjovė ant tikėjimiskų reikalų. Tamsios minios pradėjo užpildinėti ant žydų, jų gyvenimuose esančią laikus. Valdžios suaukė čia žandarmeriją ir kariuomeną ant nedaleidimo tolesnių masytų.

Išsėnantis slapta Warszwoj darbininkas laikraštis "Robotnik" praneša, kad Czenstochow likosi nudurtas maskolizmas szipukas Szacengel. Pamatą jį besivoliojantį kraują baloj žandaras, pribėgo prie mirstancio ir meldė ir klausė, kad pasakytų "kto ubil". Szacengel ne galėjo jau žodžio ištarti ir tuojuos, beklaušiant žandarui, pasimirė. Paskutiniuose laikuose Lenkijoje ir kitose vietose žinomi szipukai likosi nugalabinti; už muszėj jų nepasiekė sugauti. Nužudyti bent nekenks daugiaus lawo tautai; jų, apart maskolių žandarų, turbūt, nieks nesigali. Tarp lietuvių Lietuvoj szipukų szipuodančių maskoliams sawo ruliūs teipogi daug prisiweis: juos lietuviai dar kenčia, ne baudžia, laukia mat susipratimo ir pasitaisymo; ateis wienok laikas, kad ir lietuviai priwersti bus griebiesi to paties kaip lenkai ginklo ant nubaudimo kurdėjų, iszdawikų.

Karalius Samoa salų, Oceanoj, Malietoa Tanus, kurio saws pasidalino tarp saws: Wokie, Amerika ir Anglija, isleido tas wiespatystes pasikundung, uriamie nupieikia ty wiespatystę ciwilizacijos platinimo budą er platinimą girtuoklystų ir fajurių lygų tarp cziabuwų; pacc gi skundžiasi ant misijonierių newa platinančių krikščionybę tarp cziabuwų. Malietoa Tanus skundžiasi, kad witių tikėjimų misijonieriai, pats tarp saws neužsikędami, iszpalamo nesikentimą tarp iki sziole nybėj gywenusių cziabuwų. Misijonieriai gywena puikiuose namuose, turi wiską, o cziabuwai liepia už kugias mokėti Anglija, kurias misijonieriams kait ant iszdalinimo siunczia augystės. Toliaus apskundžia kiskščionybės platintojus, kad mias rupi wien pinigų rinkimai, o jle su priewartu bruka apskstytiems cziabuwams tokias mias swetimos kalbose, kokių mias nesupranta ir už jas ima kugius pinigus. Kaslink aukų, misijonieriai mokina, kad tik tie mias dangaus karalystę, kurie kugiaus paukaus, daugiaus pinigų sunesz misijonieriams. Ant eno tik susirinkimo Touga distekte nuo cziabuwų iszwiliojo 75000 swarų sterlingų. Jeigu p, tai nezingaidu, jeigu cziabuwiai priėmė krikščionybę pafoja wis waringesniais, bet už misijos yra wis puikesnės ir waringesnės.

Nauji rasztai.

I. R. Jonas, Gudai ir Lietuwlai. Monografiskas pjesznelis. Atasta "Tevynes". Saustis, 1900. Wilkes Barre, Pa. Spausdauw L. A. 30 pust. Autorius czia aiskina, kokios nowės tautiszkos gentės yra tautiszkos kilmės; teipogi dadiinėja, kad tikras lietuwlų ardardas ne buwo lietuwlai, bet ai, gotai, gutonai. Todėl, aiskiesnių wardų lietuwliszkų kaip antai: augstai, žemačiai, prusai, latwiai prie lietuwlų reikia priskaiti, gietas ir gotiszkas tautas, typacz paskutines, szpiedienio prie germaniszkų ir jų ma už pamatą szpiedieni-

niai wokiszkai kalbai. Wardas gudas, todėl ne reiskia maskolių, bet lietuwlų arba gotus. Lietuwliszkos tautos todėl pradžioj widurinių amžių gadynės užėmė wisą widurinę Europą nuo Juodųjų jurių, upės Dunajaus iki Baltikui ir nuo upės Odero wakaruose iki sodybų suomiszkų tautų rytuose. Gotai wienok, susidurę su germaniszkoms ir romaniszkoms tautoms, ne įstengė užlaikyti lietuwliszkos kalbos. Wokiszkai mokslinciai neužgina, kad pamatu wokiszkos kalbos yra lietuwliszkai, dabartinę wokiszką kalboj daug yra žodžių lietuwliszkų kilmės. Autorius ant sawo iszwedimų sunaudoj daug medegos. Kuogutėsziita turi ne mažą moksliszką wertę.

Bakterijos tarnaujančios žmogui.

Bakterijos, taigi smulkus neužmatomi akimis be padidinancijų stiklų sutvėrimėliai arba maži augmenėliai, grybeliai dalinasi į wodingas ir į žmogui tarnaujančias, taigi naudingas. Su bakterijų pagalba jau bando žmonės iszdirbti, skuras: wieton kloti linus ant atidalinimo walakny nuo spalų, wortoja teipogi atsakančias bakterijas; su pagalba kitų bakterijų pagerina tabaką, wyną. Ant to wienok ne pasibaigia dar nauda, kokią žmonės apturi nuo bakterijų: jas dabar pradeda wartoti ir žemdarbystėj ant padinimo derlingumo žemės.

Wieną isz swarbiausių augančių jawų maistu yra azotas. Medegos tos žemėj yra ne daug, todėl paprastai žemdarbiai užmėžia dirwų mėsulų, kuriame yra azotas, bet besidauginant žmonėms, mininių gywulių laiko wis mažiau, kadangi mat ganyklos mažinasi, tai turi mažintiesi ir mėsulas; tuom tarpu dirwos, nuolatai sėjamos, wis daugiaus reikalauja azotinių medegų. Teisybė, azoto ne truksta gamtoj, jis tweria ir dalį oro, bet augmenys tiesiog jo nesugriebia isz oro, taigi isz esancioj jame naudotiesi ne gali, bet skaknimis traukia isz žemės, jeigu joje yra. Wien žirniai sugriebia azotą isz oro, bet ne pats tiesiog, tik su pagalba bakterijų, su kuriomis yra sugiminiawę, kurios ant skakny padirba teip wadinapus skakny spuogus. Tos bakterijos traukia azotą tiesiog isz oro ir atiduoda jį augmenims, o jie užtai joms suteikia kitokį reikalingą maistą. Taigi prie auginimo žirnių arba witių ir joms panasių augmenų žemė igriebia wis daugiaus azoto ir per tai stojasi derlingesnė. Dabar tas naudingas, suteikiantis žemei azotą ant padidinimo bakterio derlingumo bakterijas pradėjo tydzia auginti ir Wokietijoje, Anglijoje, Prancūzijoje, pardawinėja žemdarbiams (to nereikia maizyti su perkamais Prusose lietuwlų žemdarbių teip wadinamais ant užtreszimo žemės miltais arba tikrai wadinamais superfosfatais), atsakanti fabrikai tydzia augina (Amerikoj žemė ne nuo seniai apdirbama dar ne spējo iszsielėti, todėl dar pagerinimų ne wisur reikalauja); medega tą wadina nitragina, ji susideda isz bakterijų Bacillus radicola, kuri rios dirba anuos skakninių spuogų ant augančių žirnių arba witių skakny. Specijaliziszkas dirbtwų arba auginycia ty bakterijų yra miesta Hoechst, Wokietijoje. Net ne waisinga žemė, pa-barstyta nitragina, su laiku gali pastoti derlinga, kadangi ir tokiamei žemei suteiks azotines medegas paminėtos bakterijos, o per tai ant jos galės augti wisoki jawai. Nuo ne seniai pradėjo dirbti Prancūzijoje kita medega, kuri pabarstyta ant dirwos, diktai pakelia jos derlingumą. Medega ta wadinasi allinitu; ji yra tai teipogi bakterijos tik kitos weislės, wadinamos Bacillus Megatherium. Jas tydzia augina specijaliziszkos įtaisos arba fabrikai. Su laiku, žinoma, priwis tokių susidancančių isz wisokių žemdarbiams naudingų bakterijų medegų daugiaus, kurios padidys žemės derlingumą.

Kiausziniai ir szaltis.

Du prancūziski mokslinciai, Durest ir Raboud, darė eiles tiri-

nėjimą ant persitikrinimo, kokių ant kiauszių turi įtekus wisokios aplinkybės, o terp ty ir szaltis. Isz tirinėjimų szitų mokslincijų pasirodė, kad wisztos kiausziniai pakenczia szaltį 15° pagal Celcius termometrą ir neaduso sawo gywybės, isz jų gali iszsi-perėti wisztukai. Prie didesnio szalcio kiauszinis suszala ir nužudo ant wisados gywybės, kuriu jau paskui ne joks szildymas ne gali sugrąžinti; kaip kada wienok isz tokių dar ne suwisu suszalusių kiauszių gali iszsi-perėti wisztukai tik ne toki kaip wisai sweiki, bet su wisokiomis anomalijoms kuno sudėjime. Nenormaliszką su wisokiais defektais wisztukai galima wienok iszperinti ne tik isz truputį pgerzalusių kiauszių, bet galimam pramanytų budu tydzia tą daryti. Labiausiai ant to wartojami budai yra: padėti perinamus kiauszius ant wieno isz galų; patepti kiauszinio kewaļ waszką, idant apsunkti kwėpawing užsimezgusiam kiauszinį waisui; prie nelygaus apszildymo kiauszinio teipogi iszsi-peri nenormaliszkai paukszcziai; krutini-mas perinamo kiauszinio, teipogi elektrizawimas atsiliepia ant waisiaus, kuris iszsi-peri su wisokiomis anomalijoms. Toki wienok pramanyti iszperinti wisztukai buwa silpni ir retai koks užauga. Budo perinimo wisokių anomaliszkų paukszczų griebiasi specijaliziszkai augintojai, kadangi, kaip žinote, už nepaprastus daiktus wis brangiaus užmoka negu už matomus kas dieni. Tokius nepaprastus paukszczius, kaip koki stebuklą, rodo už pinigų žmonėms ant jomarkų ir kitokuose atstikimiuose, kada susirenka daug žmonių. Už pamatyti normaliszką wisz-tuko nieks ne mokė pinigų, kadangi toki wisada mato namieje; bet norinčių pamatyti keturkojį, arba, paweikslan, dwigalwį, jau atsirad daug žmonių, ne wienas ne pasigailės penktuko, kad galėtų pamatyti dwigalwį arba keturkojį pauksztį.

Amerikoniszkas Transvaliaus fondas paszelpai burų naszlių ir naszlačių.

Wardan afrikoniszkio ryzio, ant naudoc Pietinės Afrikos Respublikos ir jos garbios sandraugės Laiswos Walstijos Oranijos, asz atsizaukiau j wisus amerikiecius, idant jie teiktusi parodyti suoz simpatiją tiems narsiems žmonėms, kurie szpiedien — tawiant Hancock žodžiais — wiszką, ką jie turi, wiszką ką jie yra ir kuom jie tikėjosi buti, krauna ant sawo szalies altorius, kowodami priesz žiaurų ir sunkų Britiszkos Imperijos jungą su tuom mieriu, idant paslikti laiswais ir neprigulmingais, kaip kad ameri-kiecziai pratėwais padarė 1776m. 1812 m. Joks szuistās buras tegul neatsiranda ant britiszkai — amerikoniszko szpitolinio laivo, įrengto Amerikos didžturczy moterų.

Siųskite aukas, didesnes ir mažas, ir redakciją laikraszcio, kuris szį ateisaukiam publikuoja; redakcija prisiųs man, asz gi welpasių surinktas sumas C. C. de Villiers, Cape Town, kurs yra kasi erium Afrikoniszko Ryzio komiteto. Jei kas norėtų turėti pilnas informacijas apie burų klausymą, laikraszcio "The Outlook" iszleistas pamfletas "War in South Africa". ("Karė Pietinėje Afrikoj") bus pasiųstas kiekwienam, kuris prisiųs 6 centus paczto markėmis.

Gruodžio 7, d. 1899 m. George W. Van Sielen, 141 Broadway, New York, City.

Atsisaukimas į žmones.

Brangus tautieciai! Sutikmėj su rezoliucija, wienbalsiai primta ant rodų Afrikoniszko Ryzio Parlamento sanarių, sekančiai į jus atsisaukiame. Ne žiurint ant twirtų pasistengimų mūsų klerikalų, mūsų kungų, mūsų partijos Parlamente, mūsų moterų, mūsų pilnų pagudojimo petiojų wiesų rodų ir kitokių įrankių palaikyti iszganingą taiką Pietinėje Afrikoj, žiauri ir kruwina karė wisgi užkilo. Britiszkos kariszkos pajėgos stojo kruwion kowon su narsiais

gywentojais Transvaliaus ir Laiswų Walstijų, kurie yra wieno su mumis tikėjimo, kalbos ir paėjimo.

Yra wienok afrikonų kolonistų, kurie yra suriszi su respublikų gywentojais ryziais giminystos ir draugiszkumo. Isz tos prižasties ta karė yra labiau mums ir jiems skaudi ir labiau nelaiminga dėl Pietinės Afrikos, negu ji butų prie kitokio dalykų stowio.

Mūsų mieriu nėra czlonai tyrinėti, kas yra kultas wisų ty nelaimių ir wargo, aplankiusių mūsų szalį, pasidėkawojant esančioms sanlygomis. Gana kartumų ir be to tirinėjimo. Daug labiau apeina mus palaikyti twirtybės dwasip, kuri pripildo szirdis mūsų žmonių, prisidedant kuom nors, kad suszelpti mūsų gimines ir draugus už upių Oranijos ir Waal.

Ką mes, Afrikos kolonistai, galime daryti szioje žiauroje dėl mus walandoje? Ar prisidėti ir su ginklu rankoj stoti ant karės lauko? Įstatymas ir priderystė mūsų, kaipo Britanijos pawaldinių, mums tą uždraudžia, jeigu kitos aplinkybės ir nesiprieszintų tokiom weikmės budui.

Bet ką ne įstatymai, ne pawaldinių priderystė ne užgina, — dar daugiau, kas isz wisokio atsilglio sutinka su wisais religijos bei žmogiszkumo principais — yra pasizawentimas neszi paszel-pa suzeistiems, naszlėms ir naszlaiciams.

Jei jūs norite iszreikszi sawo simpatiją sawo broliams ir seserims tose szalyse, aukaukite ką galite ant naudos ty wyrų, kurie bus suzeisti arba užmuzsti ant karės lauko, ir isz pasigailėjimo ant ty motinų ir waių, kurie bus kardu bei kulkomis apiplėszti nuo wienintėlės sawo gywenimo paramos.

Tame tai atžwilgyje mes užkwėciamus jus prisidėti sawo aukoms. Darykite tai neskupėdami.

Kada pasibaigs karė, szimtai, ir gal tukstancizai, naszlių pasiliks be jokių gywenimo reikmė. Ant jų tai pagelbos mūsų partija Parlamente į jus su szuoom praszmy atsizaukia. Apropinimui jų nors butiniusiai dalykais reikalinga bus didelė pinigų suma.

Todėl tegul kiekwienas aukauja, kiek tik gali, kadangi tai eis ne ant kokio ne buk menknieko, bet ant gelbėjimo tukstanczių naszlaicių nuo bado mirties.

Idant užtikrinti jus, kad jusų paukawimai nėra suriszi su jokia apgawyste, bus iszduodamos atsakančios kwitos.

P. C. C. de Villiers apsiėmė buti komiteto garbės kasierium. Aukaukit su atwira szirdžia ir greitai atidarykit rinklaų listas kiekwiename distrikte, kiekwiename walszcziuje, iszrinkite kolektoarius, kurie kwistų kiekwieną prie dėjimo aukų.

Pasitikėdami, kad szis mūsų atsisaukimas ne bus wėltus, ir tikėdami, kad iszmingiausioji apweizda padarys umai galą tai nelaimingai karai Pietinėje Afrikoje, pasiraszome su priderancia guodone jusų nužeminti tarnai.

W. T. De Vaal, M. S. A. Cape Town, J. H. Hoffmann, M. L. A. Spallig 10, 1899. J. H. Hoffmann, M. L. A. D. Von Zyl, M. L. A.

Aukos dėl minėtų reikalų priimanos yra szio laikraszcio redakcijoj ir prisiuncziamos Ponui Van Sielen, garb. kasieriui New Yorke, dėl parsiantimo į Cape Town.

Garsus elektrotechnikas Nicola Tesla iszrado skalbimo prietaisą, kuri be muilo greitai ir porp minutų su elektrika iszskalbia labiausiai suterszkos skalbinius, walo meblus ir triobų sienas nuo ligas gimdanczių bakterijų. Kaip tiki iszradėjas, toje prietaisaa ateitė galės buti wartojama ir ant apszugojimo žmonių nuo wisokių limpanczijų ligų ir ant jų gydymo, kadangi ta prietaisaa isznaikys wisokias pawojingas žmogaus sweikatai bakterijas ant jo kuno esančias, o tuom pacziu ir limpanczios ligos ne galės weistiesi. Ar wienok tos wilty iszsiplildys, parodys ateitis. Paprastai iszradėjai sawo iszradimus labiaus iszgiaira negu jie werti.

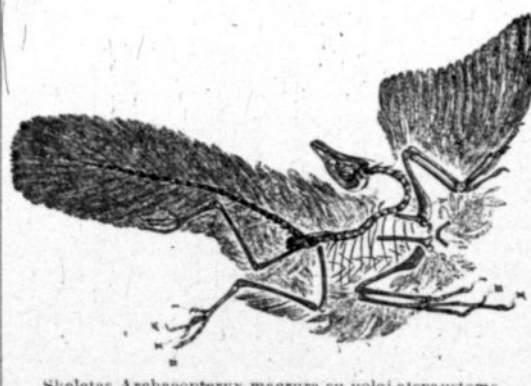
SENŲ GADYNIŲ Isnyke gyvi sutvėrimai.

Pagal Hutchinsoną.

(Tęsa.)

Iki szio dar mokslinciai ne gali pasakyti, kaip isrodė pirmutinis atsiradęs ant žemės pauksztis, todėl spējimų apie pirmutinę jų formą ne minėsime, bet pradėsime nuo aprašymo seniausio isz iki szio žinomų mokslinciams isnykusių nuo žemės pawiršiaus pauksčių, kokių liekanas surado žemės sluogsnuose. Seniausiu isz žinomų mokslinciams pauksčių buvo *Archaeopteryx* (isz greikiško: *archios* — reiskia senoviszką ir *pteryx* — sparną).

Iki neseniai mokslinciams nežinomos buvo pauksčių liekanos senesniuose žemės sluogsnuose kaip teip wadinamos trečiaeilinės eros, bet ne seniai liekanas *archaeopteryx* rado sluogsniose antraeilinės arba mesozoiskos eros. Liekanas jo rado tipografisko akmens sluogsnuose Selenhofe, Bawarijoje. Isz pradžių rado čia tik wieną plunksną, wėliaus wienok rado pilną skeletą su gerai atspausdoms akmenų plunksnomis. Profesorius Owen davė jam vardą *Archaeopteryx macrura* dėl jo ilgios uodegos (*macrura* reiskia ilgauodegį).

Skeletas *Archaeopteryx macrura* su uolų atspausdoms plunksnomis.

Isz pradžių mokslinciai palaikė šitą žingeidų pauksztį už reptiliją, kadangi isz sawo kuno sudėjimo jis turi daugiaus ypatybių patinkamų pas reptilijas, negu pas šios dienos pauksčius. Dabar wienok visi sutinka, kad tai yra pauksztis, kadangi jis apžėlęs plunksnomis, ko reptilijos niekada ne turėjo ir neturi. Kojos *archaeopteryx* užbaigtos tokiomis jau nagais kaip ir šios dienos pauksčių. Užtai žanduose turėjo aštrius dantis, uodegą ilgą tokią kaip šios dienos drižų, tik apžėlusią plunksnomis, bet ir jos buvo isz jos kitaip isaugusios negu plunksnos šios dienos pauksčių. Visas pavidalas šito seniausio isz iki szio žinomų pauksčių labai žingeidus, nepanašus į šios dienos pauksčius.

Nugarkaulio sanariai dwigubai įdubę teip kaip žuvų ir reptilijų. Ant akių yra sklerotikaliskai kaulai toki, kokius matome pas tulas reptilijas. Nuo kiekvieno uodegos sanario buvo isdygusių po porą plunksnų. Kaulai kojų ir kulšų toki jau kaip ir šios dienos pauksčių tu plančių ant medžių; tokiu jau wienok kojų kaulus turėjo ir tuli dinosaurai, ypacigi *com-pognathus*. Sparnai ne tik turėjo atsakančias tinkančias lakiojimui plunksnas, bet buvo užbaigti trimis pirštais su saštriais nagais; gal but, kad ketvirtasis buvo teip jau pailgintas ant patalpinimo sparnų plunksnų, kaip tai matome pas pterodaktylus. Pirmutinės kojos, prie kurių buvo pritvirtinti sparnai, tokios jau kaip pas reptilijas. Kaulai, ant kurių rėmėsi kojos, palaidd, tuom tarpu pas šios dienos pauksčius jie suauge. Smegenys nors ne dideli, bet panešeni į šios dienos pauksčių negu reptilijų smegenis. Jeigu šitas sutvėrimas ne butų apžėlęs plunksnomis, niekam neuzeitu ant mislės pavadinti jį pauksčiu, teip jame sumaisytos ypatybės reptilijų ir pauksčių. Pagal didumą jis buvo ne didesnis už varną. Matomai pirštai lygiai ant kojų kaip ir sparnų pabaigoj lengvino pauksčiui laipiojimą ir tupejimą ant medžių šakų, ant kurių jis, turbūt, laikėsi ne tik su kojomis, bet ir su sparnų pirštais, taigi teip kaip dabartiniai šiksnosparniai arba seniai isnykę pterodaktyliai.

Nors, žinoma, tuose laikuose, kada ant žemės gyveno *archaeopteryx*, tokių čiulbančių pauksčių kaip lakštingalai ne buvo, bet rodosi, kad *archaeopteryx* prigulėjo prie čiulbančių, tik žinoma, tą atliko teip, kaip mokes, taigi ne teip gražiai kaip mums pažįstami lakštingalai. Tolesnius ženklus buvimo pauksčių užtiko kreidiniuose žemės žievės sluogsnuose; tuose sluogsnuose šiaurinėje Amerikoj rado liekanas didelio pauksčio, kuriam mokslinciai davė vardą *Hesperornis*. Šitas prigulėjo prie vandeninių pauksčių; ilgis nuo kojų iki snapo užbaigai buvo 6 pėdos, taigi netoli sieksnis. Kaip *archaeopteryx* teip ir *hesperornis* turėjo dantis žanduose; dantis turėjo ir kiti pauksčiai gyvenę ant žemės laikuose twėrymosi kreidinių sluogsnų. Visi tie isnykę dantuoti vandeniniai pauksčiai, kokių liekanas randa kreidiniuose sluogsnuose, prigulėjo be abėjonės prie draskanėjų ir maitinosi žuvimis. Dantis buvo isdyti atsakančiose grabutėse ir nusitrynus vieniems, išaugo kiti. Silpni ir laibi pečių kaulai parodo, kad *hesperornis* ne galėjo naudotiesi is silpnų sparnų ne ant lakiojimo, ne wortojo jų ne prie plaukimo ant vandens; sparnai mat buvo ar sunykę, arba, geriaus sakant, dar neišsirdirbę ant lakiojimo ant oro. Šios dienos pingvinal, nors nesinaudoja is sparnų ant lakiojimo, bet užtai panerus, pauksztis is jų naudoja ant pasirimo po vandeniu.

Skeletas pauksčio *Hesperornis* regalio.

Hesperornis už tai, wieton netikusią sparnų, ant pasirimo turėjo ilgą ir plačią uodegą, kuri lengvino tam pauksčiui nardymą vandenyj.

Smegenys *hesperornis* buvo mažai, labiaus panašus į smegenis reptilijų negu pauksčių. Skeletas, arba kaulų sudėjimas is dalies panašus į skeletą reptilijų. Liekanas šitų senų gadynių pauksčių profesorius Marsh rado juriniuose kreidiniuose sluogsnuose ant rytinio šono Uolinių kalnų.

Hesperornis regalio.

Pirmutines liekanas tų senovės pauksčių profesorius Marsh rado 1870m. vakarinuose Kansaso kraštuose. Tirinėdamas per kelis metus, jis surinko su viršum šimtą skeletų visokių dantuotų pauksčių; visos tos pauksčių liekanos yra dabar muzejėje Yale kolegijos. Pauksčius tuos profesorius Marsh paskirė į 9 grupas. Isz to matyt, kad laikuose twėrymosi kreidinių sluogsnų ant žemės ne truko pauksčių; atmainu jų ir wėsių buvo teipogi ne mažai, nors ty laikų pauksčiai dyktai skyrėsi nuo šiadien gyvuojančių.

Hesperornis buvo vandeninis pauksztis ir is gyvenimo budo panašus buvo į šios dienos narus; kadangi, kaip matyt ant sparnų, jis negalėjo lakioti, tai be abėjonės praleisdavo savo gyvenimą plaukinedamas vandenyj; wien ant dėjimo kiaušinių ir jų perėjimo iseidavo ant kranto. Arčiausias kietzemis, kur tie pauksčiai dėjo ir perėjo kiaušinius, buvo viršunes dabartinių Uolinių kalnų, kurios tasyk kyšojo is vandens kaipo salos, nors dabar tie kalnai gana toli nuo jurių. Tose jurėse, kurios nuo dabartinių Uolinių kalnų į rytus, taigi Azijos link, traukėsi ant 500 mylių, ne truko žuvų, kurioms ir maitinosi *hesperornis*. Šitie pauksčiai, kaip matote ant paweikslėlio, turėjo ilgą kaklą, kurisai buvo miklus ir lenktiesi galėjo lengvai į visas puses; zandai arba snapas buvo ilgi ir laibi, juose isdyti buvo užsirię aštrūs dantys. Apatinis žandas, teip kaip pas žalčius, jungėsi su viršutiniu per miklią kremzlę.

Hesperornis mažai turėjo priešų, kadangi, nors ne galėjo lakioti, bet lakiojanti ty laikų pauksčiai, teipogi lakiojanti pterodaktyliai buvo mažesni ir silpnesni už šituos negalinčius lakioti pauksčius. Swarbiausi priešai vandenyse galėjo but vien pirmiaus aprašyti praėjusių laikų jurių žalčiai, kurie gal labiausiai ir prisidėjo prie išnaikinimo šitų nepalekančių senų gadynių pauksčių.

Kitas žingeidus senų gadynių pauksztis su ypatybėmis pauksčių ir reptilijų buvo *Ichthyornis*, kurio skeletą surado garsus profesorius Marsh. Šitas pauksztis, kaip matyt is sparnų kaulų, turėjo ilgus ir labai drutus sparnus, todėl galėjo lakioti smarkiai ir greitai, ką parodo dar dideli ir tvirti kaulai ant pritvirtinimo sparnų muskulų. Kaslink didumo, *ichthyornis* ne didesnis buvo už varną. Žanduose arba snape buvo aštrūs dantys, kurie buvo isdyti į atskiras duobutes teip kaip tai buvo pas tulas isnykusių reptilijų veisles.

Skeletas *Ichthyornis* victor.

Kreidiniuose žemės sluogsnuose iki szio surado apie 20 veislių senų gadynių pauksčių; visi jie prigulėjo prie vandeninių, tokių kaip *hesperornis*. (Toliaus bus.)

